

Regeringens proposition

1982/83: 63

om förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen;

beslutad den 4 november 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

Sten Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Ersättning för utgifter för tandvård enligt den allmänna tandvårdsförsäkringen utgår om vården meddelas genom det allmännas försorg eller lämnas av tandläkare som är uppförd på en av allmän försäkringskassa upprättad förteckning. Enligt en övergångsbestämmelse kan riksförsäkringsverket besluta om att begränsa rätten för privatpraktiserande tandläkare att bli uppförd på förteckningen hos försäkringskassan. Denna bestämmelse gäller till utgången av år 1982.

I propositionen föreslås att bestämmelsen skall förlängas att gälla till utgången av år 1983.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973:456) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att punkten 9 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:456) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse

9.¹ Om riks försäkringsverket finner anledning *antaga att folktandvårdens behov av tandläkare skall bli otillräckligt tillgodosett*, får verket till utgången av år 1982 i den utsträckning som behövs föreskriva att tandläkare som avses i punkt 8 ej skall föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa.

Föreslagen lydelse

9. Om riks försäkringsverket finner anledning *anta att behovet av tandläkare inom folktandvården eller i vissa delar av landet blir otillräckligt tillgodosett*, får verket till utgången av år 1983 i den utsträckning som behövs föreskriva att tandläkare som avses i punkt 8 ej skall föras upp på förteckning hos allmän försäkringskassa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

¹ Senaste lydelse 1979:1122.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-11-04

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Rainer, Boström, Bodström, B. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg

Föredragande: statsrådet S. Andersson

Proposition om förlängd reglering av anslutningen av privatpraktiserande tandläkare till tandvårdsförsäkringen

Inledning

Den allmänna tandvårdsförsäkringen, som infördes år 1974, innefattar också en övergångsregel om vissa begränsningar av möjligheterna för anslutning av privatpraktiserande tandläkare till försäkringen. Bestämmelsen tillkom för att trygga folktandvårdens behov av tandläkare under tiden för utbyggnaden av i första hand barn- och ungdomstandvården. Bestämmelsen gäller till utgången av år 1982. I avvaktan på senare ställningstagande till 1978 års tandvårdsutrednings förslag till den mera långsiktiga utvecklingen på tandvårdsområdet tar jag i det följande upp frågan om en förlängning under år 1983 av giltighetstiden för nyssnämnda bestämmelse.

1 Tandvårdsförsäkringen och utbyggnaden av folktandvården

Samtidigt som tandvårdsförsäkringen infördes fick landstingen ett lagstadgat vårdansvar för barn- och ungdomstandvården och specialisttandvården. Folktandvården skulle därvid byggas ut i sådan omfattning att den kunde erbjuda avgiftsfri organiserad vård till samtliga barn och ungdomar t. o. m. 19 års ålder. Det förutsattes vidare att folktandvården vid full utbyggnad även skulle svara för 35 % av vuxentandvården samt ha ansvaret för specialisttandvården. Andelen vuxentandvård bestämdes av önskemålet från folktandvårdens tandläkare att de skulle få arbeta i vuxentandvård till minst 50 % av sin arbetstid. Detta bedömdes angeläget också ur odontolo-

gisk synpunkt eftersom tandläkarna på så sätt skulle kunna bibehålla sina färdigheter i olika slag av tandvårdsarbeten.

2 Begränsning av privatpraktiserande tandläkares etablering inom ramen för tandvårdsförsäkringen

För att säkerställa folktandvårdens behov av tandläkare infördes i övergångsbestämmelserna till den lag varigenom tandvårdsförsäkringen genomfördes en möjlighet för riksförsäkringsverket att vid behov införa begränsningar i rätten för nya tandläkare att ansluta sig till tandvårdsförsäkringen.

I samband med tandvårdsreformens genomförande skedde en överströmning av tandläkare från folktandvården till privatpraktikervård. Till en början prövades olika utvägar av frivillig natur för att hindra denna överströmning. Dessa ledde dock inte till avsett resultat varför riksförsäkringsverket, efter framställning från socialstyrelsen och landstingsförbundet, fann det nödvändigt att tillämpa begränsningsregeln. Enligt denna regel får riksförsäkringsverket föreskriva att en tandläkare inte får bli uppförd på försäkringskassans förteckning över privatpraktiserande tandläkare – och därmed omfattas av tandvårdsförsäkringen – om verket finner anledning anta att folktandvårdens behov av tandläkare skulle bli otillräckligt tillgodosett.

Begränsningsregeln gällde ursprungligen till utgången av år 1975 men giltighetstiden förlängdes senare t. o. m. år 1979.

Med hänsyn till att den beslutade utbyggnaden av folktandvården inte kunnat genomföras i den takt som planerats föreslog 1978 års tandvårdsutredning i delbetänkandet "Tandvården i början av 80-talet" (SOU 1979:7) en ytterligare förlängning av begränsningsregeln att gälla t. o. m. år 1982. Utredningen visade att bestämmelsen fyllt sitt syfte, nämligen att tillföra folktandvården nettotillskottet av tandläkare. Utredningen avsåg att i sitt huvudbetänkande återkomma till frågan om bestämmelsens giltighet efter utgången av år 1982. I enlighet med regeringens förslag beslöt riksdagen att förlänga begränsningsregeln att gälla t. o. m. år 1982 (prop. 1979/80: 23, Sfu 9, rskr 102). En årlig omprövning av bestämmelsens närmare utformning skulle dock ske för att möjliggöra en anpassning av den till utvecklingen på området.

I syfte att förbättra den regionala fördelningen av tandläkare inom vuxentandvården har tandvårdsutredningen i sitt huvudbetänkande "Tandvården under 80-talet" (SOU 1982:4), som avlämnats i januari 1982, föreslagit en ytterligare förlängning av begränsningsregeln.

3 Kvotering av tandläkare inom folktandvården

När folktandvårdslagen infördes år 1974 hade landstingen kommit olika långt i sin utbyggnad av folktandvården. En förutsättning för att den beslutade utbyggnaden av folktandvården skulle kunna genomföras var därför att tillkommande tandvårdsresurser i form av nyutbildade tandläkare fördelades så att de minst utbyggda landstingen vad gäller barn- och ungdomstandvården tillförsäkrades huvuddelen av resurstillskottet. För att underlätta en utveckling av folktandvårdens utbyggnad mot en större likformighet landstingen emellan och för att tillse att huvudmännen tillsammans inte planerar för större utbyggnad av folktandvården än vad nettotillskottet av tandläkare medger infördes fr. o. m. år 1975 ett kvoteringsystem. Detta system innebär att socialstyrelsen fördelar nettotillskottet av tandläkare mellan de olika huvudmännen. Sedan socialstyrelsen beslutat angående tilldelningen av nytillkommande tandläkarresurser har varje landsting att avgöra hur den tilldelade kvoten av tandläkare skall fördelas på olika tjänster. Socialstyrelsen har f. n. i uppdrag att utföra denna kvotering av tandläkarresurser t. o. m. år 1982. Tandvårdsutredningen har föreslagit en förlängning även av kvoteringsystemets tillämpning.

4 Föredragandens överväganden

De bestämmelser om anslutning till försäkringen och kvotering av tandläkartjänster som tillämpats efter det tandvårdsförsäkringen infördes år 1974 har haft god effekt då det gällt möjligheterna att genomföra den beslutade utbyggnaden av folktandvården. Denna utbyggnad har i sin tur varit nödvändig för att landstingen skall kunna uppfylla sitt lagfästa ansvar för såväl barn- och ungdomstandvård som specialiststandvård. Under utbyggnadsskedet har det emellertid varit nödvändigt att i viss omfattning bevilja dispenser från landstingens vårdskyldighet för barn i åldern 3–5 år och ungdomar i åldern 17–19 år. Efter hand har dock behovet av sådana dispenser minskat. Fr. o. m. år 1982 fullgör samtliga huvudmän för folktandvården den lagenliga vårdskyldigheten avseende barn- och ungdomstandvården.

När det gäller vuxentandvården är läget annorlunda. Landstingens satsningar på barn- och ungdomstandvården har i viss utsträckning medfört att resurserna för vuxentandvården blivit otillräckliga. Resurser har omfördelats från vuxentandvård till barn- och ungdomstandvård. Folktandvården svarar f. n. för ca 25 % av vuxentandvården i landet (exkl. specialiststandvården) räknat i tandläkartimmar. Återstoden av vuxentandvården sköts av privatpraktiserande tandläkare. Utbyggnaden av folktandvården har i någon mån förbättrat den regionala fördelningen av tandvårdsresurserna. Trots detta står det klart att det fortfarande finns en betydande regional skillnad när det gäller tillgången på tandläkare för vuxentandvården.

Enligt statistik som redovisas i tandvårdsutredningens huvudbetänkande (SOU 1982:4) finns det stora regionala skillnader i fråga om tandläkartimmar per försäkrad, den s. k. tandläkartätheten. För år 1980 redovisar Kalmar läns försäkringskasseområde den lägsta siffran med 0,95 tandläkartimmar medan Malmö redovisar 2,00 timmar per försäkrad. Tandläkartätheten varierar än kraftigare på kommunnivå. Av statistiken framgår också att folktandvårdens andel av vuxentandvården är avsevärt större i glesbygdslän än i mera tätbefolkade områden. Exempelvis svarade folktandvården i Norrbottens län för 56 % av vuxentandvården medan motsvarande andel i Göteborgs kommun var endast 10 %. Invånare i glesbygdsområden är således i hög grad beroende av folktandvårdens resurser för att få sin efterfrågan på tandvård tillgodosedd.

Jag bedömer i likhet med tandvårdsutredningen det som mycket angeläget att komma tillrätta med den regionala obalansen av tandvårdsresurserna. Det är viktigt att man vid fördelningen av nyutbildade tandläkare tar stor hänsyn till tandläkarsituationen i olika delar av landet.

Enligt de regler som nu gäller är det försäkringskassan som fattar beslut om en privatpraktiserande tandläkare skall föras upp på försäkringskassans förteckning över tandläkare som är verksamma inom ramen för den allmänna försäkringen. Riksförsäkringsverket har dock beslutat att begränsa tandläkares rätt att bli uppförd på kassans förteckning. Denna begränsning innebär att kassan inte får föra upp en tandläkare på sin förteckning med mindre verket efter särskild prövning godkänt detta.

Den nuvarande tillämpningen av begränsningsregeln innebär att en tandläkare får föras upp på förteckningen hos försäkringskassan endast om han ersätter en annan tandläkare som varit verksam i enskild tandvård eller om synnerliga skäl eljest föreligger för att föra upp tandläkaren på förteckningen. En tandläkare förs upp på förteckningen med verkan så länge han är verksam på den ort ansökan avser. Detta senare gäller dock inte för tandläkare som blir uppförd på förteckning hos någon försäkringskassa i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

En särskild arbetsgrupp med representanter för riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, landstingsförbundet och tandläkarförbundet – den s. k. obsgruppen – som tillsatts av riksförsäkringsverkets tandvårdsdelegation har utarbetat riktlinjerna för verkets nuvarande regler om etableringsbegränsning. Dessutom medverkar obsgruppen fortlöpande vid handläggningen hos verket av ärenden, som rör uppförande av tandläkare på försäkringskassornas förteckningar. I dessa ärenden inhämtas alltid yttrande från den lokala samrådsgruppen för tandvårdsfrågor i vederbörande landsting.

Riksförsäkringsverkets styrelse har i november 1981 anslutit sig till ett uttalande från verkets tandvårdsdelegation. Enligt detta uttalande betraktas etablering av tandläkare i utpräglade bristområden som synnerliga skäl för nyetablering. I sådana fall förs tandläkaren upp på försäkringskassans förteckning. En förutsättning för detta är dock att vederbörande landsting

tillstyrkt etableringen. Stor vikt läggs också vid obsgruppens bedömning i det enskilda ärendet.

1978 års tandvårdsutredning (S 1978:01) avlämnade som jag nämnt sitt huvudbetänkande i januari 1982 och beräknas inom kort lämna sitt slutbetänkandet med bl. a. förslag till en reviderad tandvårdstaxa. Avsikten är att på grundval av dessa betänkanden och material från remissbehandlingen lägga fram en proposition till riksdagen med förslag till den mera långsiktiga utvecklingen på tandvårdsområdet. Detta kan dock inte ske förrän tidigast i mitten av år 1983.

Bestämmelserna om reglering av anslutningen av tandläkarna till tandvårdsförsäkringen medverkar på ett aktivt sätt till att utjämna den regionala obalansen av tandvårdsresurserna. Det finns också behov av fortsatta insatser i detta syfte.

Mot bakgrund av vad jag här anfört finner jag det angeläget att den nuvarande begränsningsregeln förlängs att gälla till dess riksdagen får tillfälle att ta ställning till tandvårdens mera långsiktiga utformning. Jag förordar därför att bestämmelserna om privatpraktiserande tandläkares anslutning till tandvårdsförsäkringen förlängs att gälla t. o. m. utgången av år 1983. För att markera betydelsen av en regional resursutjämning bör även detta syfte anges i lagbestämmelsen.

Vad jag nu anfört medför behov av ändring i punkt 9 övergångsbestämmelserna till lagen (1973:456) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Jag har vidare för avsikt att senare föreslå regeringen att uppdra åt socialstyrelsen att efter samråd med landstingsförbundet besluta om kvotering för år 1983.

Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Sigurdson.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1973:456) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslår riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

